

տուեծոյ հետ հաշտուած եմ, եւ ահա ես իւր ար-
քայութիւնը կ'երթամ. բա՛ն անոր որ պառնհետեւ
հաշտուած եմ, Աստուծոյ մտաւորութիւնը մար-
դուն սիրտն ամեն կռիւներէ վեր կ'ամբառնայ . . .
Կեր հայրենիքն երկինքն է, եւ անոր քաղաքակից
երբ մենք ամենքս . . . Ապստոլոյ համար կռուեցայ
. . . եւ իւր ապաստութեան համար կը մեռնիմ . . .
կենացոյ հետ ատեւութիւնն ալ կը վերջանայ . . .
Եւ դուն ունիս իրաւունք . . . միայն սէրը սահման
չէ ծանշար . . . Ընէ անոր առիկայ . . . եւ եղիք
երջանիկդ :

Մարգիզը կ'ուզէր իւր ձեռքը վերցնել եւ
օրհնել, բայց ծանրութեամբ վար ինկաւ ձեռքը :
Վայրելի մը լռութիւն տիրեց, որ միայն Մա-
րեմայ զսաճական հեծկտանազքը կը ընդհատէր : Գա-
միւնս բոլորովն գունատած էր, բայց աչքէն ար-
տասուաց կաթիլ մը չկաթեցաւ : Սեւեռեալ կը
նայէր Տեաւ. Գաղղիացեաց վրայ, օրոշցմ եկած էր
մահաւան գնդակը :

Այս վայրկեանն սաստիկ շարժում մ'եղաւ :
Մէկ կողմանէ յանկարծ թմրիկ երկայն ձայն մը
հնչեց, որուն յաշտուեց միահամուռ արձակեալ
հրացանաց զորանք մայրը : Ապստոլական գնդերն
անտառներու մէջ մտած էին եւ հոն կեցող Գաղ-
ղիացիք վրայ յարձակւաւ :

Մուշէ ստուերներէն պէս Պատերազմողը յա-
ռաւ կը խուժէին դէպ իրենց առաջնորդն, որպէս
զի բուն գնդին հետ միանան, եւ սաստկացած պա-
տերազմին աղաղակին մէջ Գաւեհիկեա իւր վերջին
շունչը տուաւ :

* * *

Հառ տարի անցած էր ասոր վրայ, երկայն
ատենէ վեր Սպանիոյ եւ Գաղղիոյ մէջ խաղաղու-
թիւնն հաստատուած էր, եւ երկու ազգաց նախան-
ձախները թիւնն ուրիշ խաղաղ երկրի մը կը փրն-
տուէր, ուր առաջնութեան համար իրարու հետ կը
կռուէին : Տոնեա Մարիա տի Գաադիսիւյ եւ կոմս
Վեդգորը ար մայիկ իրենց հաւատարմութիւնը պա-
հած էին, զոր երբեմն այնպէս անվերջանալի դը-
ժուարութեանց մէջ իրարու խռտացած էին :

Գեղեցիկ հանգիստ մը համար օրաց բերդին
մտաւայ զիւղազաղաքին երեզելցին փառաւոր զար-
գարուած էր : Վեդգոր կոմսն երեցեալ սպանիական
ազնիւ մարզարիւն իւր հայրենի գաղափայլքը տա-
նելու : Ձանգակները կը հնչէին, եւ օրաց բեր-
դէն փառաւոր կառելներու շուն մը կը մտնէր երե-
զելցին, որ խիտ առ խիտ լեցուած էր : Հետաքրքրի-
նները մէջ՝ որ ամէկ կողմանէ կը թափէին, կը տես-
նուէին վայրկենի եւ դուռը ճիւղաբանաց բազմա-
թիւ մարդիկ, Պապը լեռանց գիրուցան ընակիչք,
որ երբեմն Գաւեհիկայի առաջնորդութեան տակ
պատերազմած էին :

Խուան, որուն պաշտօնն էր այժմ՝ տան հա-
զարապետութիւն, դիտեց տեսաւ իւր հին ընկեր-
ները, եւ ուշադրութեան տակ տ'անցաւ գնաց
գիմաց վրայէն, երբ ծանցեալ զՈւրիշ՝ մօրուքն
թանկ արած, որ հին երեզելցիոյն սեան յեցած էր :

Երկրորդ երկինքն եւ Գալա խռտացն ի միա-
սին, եւ խուանին մեկնելէն ետեւ Ուրիշը բազմա-

թիւ հովուաց հետ տաք վիճարարութեան մէջ էր
եկեղեցւոյ առջեւ :

Քանի մ'օր անցաւ, եւ ահա ծանապարհոր-
դաց կառք մը թրթռաւայն կը սրանար այն ծա՛-
րուն վրայ, որ Պիտաուայի վրայէն Պայնն էր հանէ :
Այս այն պողոտայն էր, ուր մայիկ հարիւրապետն
վերաւոր Գաղղիա փոխադրուեցաւ, այն պողոտայն՝
որուն քով Մարեմայ հայրն էր փառաւոր վերջը
տեսաւ :

Կեր երկու ծանապարհորդք՝ Վայիկ հարիւ-
րապետն եւ իւր ամուսինն, խոր խորհրդք մէջ թա-
ղուած էին : Հասան պարզ խաչի մը՝ որ Յունեա
Մարիա կանգնել տուած էր այն տեղի՝ ուր Սպանիոյ
հովիւք այնպէս արուժեանք կռուեցան : Արիկայ
պողոտային անվաղեւն եւ վայրենադոյն մասն էր,
որ ընդհանրապէս կառուելի պողոտայի անուան ա-
մենեւին արժանի չէր :

Յանկարծ ալ ու ձախ դիէն հրացաններ հըն-
չեցին, եւ լեռանց արձագանգն այս հնչիւնը երբեք
անգամ կրնէր : Վայիկ հարիւրապետն համբուլով
որ յարահաւում մը կ'ըլլայ, անմիջապէս ատրճանաքը
ձեռքն առաւ, եւ բարձրաց վրայ սպանիական դրօշ
մը տեսաւ : Մարգ մը՝ որ իրեն անծանօթ չերեցաւ,
դրօշը կը ծածացնէր իրենց գրիոյն վրայ, մինչդեռ
անընդհատ հրացանք կ'արձակուէին :

Ոչ, բայտ, ասոնք աւաղակ չէն, ասոնք օպա-
նիական դրօշ չեն ծածացնէր, իսկ հրացաններն օդ
կ'արձակուէին, եւ ծիծաղելով արճանալոր մէկ զի
գրաւ :

Եւ իրք այն մարդն՝ որ դրօշը կը ծածացնէր,
խուանն էր, քովը Ռուիշը այժարածն էր բոլորաթիւն
հին Պատերազմողք, որ իրենց անմոռաց Գաւեհի-
կային աղկկան՝ որ կը մեկնէր իրենցմէ, հայրենի
լեռանց վերջին ողջոյնը կ'որոտացնէին :

ՄԱՐԹԱՐԵՍ

ՆՈՐԱՆՈՒՐԵ

Յոռաշարդիտութիւն արձանագործական :

Միւնիստին արձանագործ մը մտերս աերու-
թենէն արտօնագիր ընդունեցաւ նոր նիւթի մ'ար-
ձան ձուլելու, որով մեծ անուշ հանեց եւ արձանա-
գործութեան մէջ յեղափոխութիւն յառաւ բերաւ :
Այս նիւթն, զոր իրեն օքսփորիդ (Oxyphorid) կ'ա-
նուանէ, այլեւայլ հողային նիւթք քիմիական բա-
ղադրութիւն մըն է, որ չարձալէն ետեւ քարի պէս
կը կարծրանայ : Արդ այս նիւթէն ուղեւոր կաղա-
պարիւր մէջ կը թափուի արձաններ, եւ չարձալէն ե-
տեւ ճարտար արձանագործ մ'արձանն կը մնչքէ եւ
կը յղկէ, այնուհետեւ այլեւայլ քիմիական շրեքու մէջ
կը լուայ, որպէս զի կալվանապանութեամբ պղծաւ
պատուելու ընդունակ ըլլայ : Այնուհետեւ արձանն
եքեքտական ուժական — մեքենայիկ — թթու կա-
լվանաւան բաղնիք, որ կ'ընէ, որով պղծաւապա-
կ'ըլլայ : Յայտնի է թէ որչափ երկայն բաղնիք ընէ,
նոյնչափ պղծաւ թանկի կ'ըլլայ : սովորաբար մ մեզր
արձանին մ վրինմեզր թանկ արձանը պղծաւ կը հազարիկ,
եւ այս համեմատութեամբ կրնայ յառաջ տարուիլ :

Այս արձաններն օգոյ ազդեցութեան ամենեւին չեն կրեր, կրնան տարիներ ու դարեր բայց օդոյ մէջ զրուիլ, կրնան սակեցածուիլ, արձաթեցածուիլ, եւ որ աւելին է՝ զինկի, արուրի, եւ նոյն իսկ երկաթի ձոյլ արձաններն անհամար տրեւն են: Ամենեւին տարակոյս չկայ որ այս օգտակար գիւտն այնպէս պիտի տարածուի եւ արձանադարձութեան առաքարէն պիտի գլուսէ, որ արձաններն գործածուած միւս ամեն նիւթերն հետզհետեւ տեղի պիտի տան:

ՏՆՏԵՍՈՎԱՆ

Խոնդու մարդոց խոսք:

Չուր մարդերու եւ վճիտ ընելու համար երկայն ատենէ ի վեր պաղլեղ կը գործածուի: Պր. Լիզոս համաճարակ տիֆոյի մ'ատենէ գտաւ, որ քրեկիններով լե ջրոյ մէջ քիչ մը պաղլեղ խառնելով բուրդին կը մաքրուի ջրոյ: Գալլոն (Gallon) մէ ջրոյ մէջ 1/2 կրամ պաղլեղ գրաւ եւ անսաւ, որ ասով ամեն աղտաղութներն եւ գունաւոր հիւթերէ մաքրուեցաւ, եւ դարեաւ 8100 անկիւնիով լե ջրոյ մէջ պաղլեղ գնելէն ետք միայն 80 անկիւնի մնաց: Կրկին անգամ գտելէն ետքն ամենեւին անկիւն չմնաց, այլ եւսացաւ ջրոյ պէս զտեալ էր: Պաղլեղ քիչ քիչ զրուեալու ըլլայ, ոչ ջրոյ համը կը փոխէ եւ ոչ ալ վնասակար է:

Գիտադասնասիրուն դիտողութիւններ:

Կառմարի մշակութեան ամենամեծ թնամին կառմարատունին (Plasmiodiophora Brassicae) է: Այս մանր սնկիկը՝ սնկին թէ երկրէն բարձրացած մասին կը վնասէ եւ թէ արմատին վրայ տնէ. ուսէնքերն յաւաւ կը բերէ, որոնք կառմարախոյլ կը կոչուին: Մանր փոշիներէն ծխած բլիշներն՝ մատաղասունկկադարմին արմատին մէջ կը մտնեն: Այս մախարայր (Parasite) արմատին լոճէրով կեցած բլիշներուն մէջ կամաց կամաց կը մեծնայ եւ մեծ սնկիկ մը կ'ըլլայ, որ ետքն բազմաթիւ անգոյն մանրափոշիներու կը բաժնուի: Արմատը փտտելով սնկիկներն հոգին եւրեւր կ'ընեն եւ գետնը կ'ապականեն, այնպէս որ երկրորդ տարին նոյն անգը անկուած կառմարագգի սնկերն կը փճանան: Այս ապականիչ հիւանդութեան առջեւ անհելու մի միակ միջոցն է՝ այսպէս ապականած գաշտերու վրայ եւ մերձակայ տեղերն երկայն ատեն ոչ կաղամբ եւ ոչ ալ կաղամբի տեսակ խառնապիկ (cruciférine) տակեր տնել: Եթէ տեղ մը հիւանդութիւնն իրայ, տարւել տարի կը տարածուի եւ այնչափ զգալի կ'ըլլայ վնասը, որչափ շատ եւ օգտակար է կառմարի մշակութիւնը:

ՄԱՆՐԱՎՈՒՐՔ

«Ելնիտրակմանութեան գործն ու մեղանցներն կենդանացնէ:»

Ամերիկայի եկեղաբազէտը ժամանակէ մ'ի վեր կը շանան մահապարտ շարագործները պատժելու եւ եկեղաբազն գործիք մը գտնել: Նիւ Եորքի գաղտաստանարանի երեւելի պաշտօնեայ մը հը լաւ

կաւոր Խոնիներն (Edison) ինչգամ էր որ իւր կարծիքն յայտնէ եկեղաբազն պատնիթ եւն եղանակին նկատմամբ: Բայց Խոնի այս առաջարկութիւնը մերժեց: «Որովհետեւ, կ'ըսէր, մահապատ պատժելն սկզբում հակառակ էմ. եկեղաբազնութեան գործն է մեռեալները կենդանացնել:» Նիւ Եորքի յանձնատնային «Եկեղաբազիտաց թագաւորին» մերժողական պատասխանէն չշուսհատեցաւ, այլ ընդ հակառակն Hayes-Garrison եւ Mender եւ եկեղաբազիտաց յանձնեց որ ինքնը պայմանէ գործիքն յանձնատնային ներկայացընեն: Hayes-Garrison ի գործիքն կը կազմուի պարզապէս զնկի տախտակ մը՝ որուն վրայ կը գրուի գաղտապարտեալը, վիզը կ'անցուի պղնձէ մանեկ (պարանաշտապ) մը. մէկ կողմը ծոծորակին եւ միւս կողմը զնկի տախտակին վրայ կը հաստատուի: Մտած ճնշում մը, որով պղնձէ մանեկին եկեղաբազնութիւն կը հարցորդուի, բաւական է գմահապարտն շնչապաւա ընելու: — Menderի գործին ալ նոյն ոճով է, միայն ասոր մէջ զնկոյն վրայ փաթեւած երկու գաղտապարտութիւնը լուսնիւ ալ կը շարկեն: — Աստիճի զտա Jablochkoff եւ Paget ուրիշ երկու գործիք ալ գտած են: Առաջին գործիքն է տեսակ մը Բլիւնախո, որուն վրայ մահապարտն ծաղիկ եկեղաբազնի համար կը մեռնի: Արդիւնէս եկեղաբազէտը մարդ մը մեռցնելու համար հարկաւոր եղած եկեղաբազն հոման քառակուսի եւն նկատմամբ երարու հետ շեն կըլլայ միտրանիլ: — Ելնիտրակման սպանութեան համար կազմուած այս յանձնատնային առջեւ գրուեցաւ. նաեւ երկու գործիք ալ որ յաւաստութեան արժանի են: Այս գործիքներէն մին է Էմպանեայի շիւ մը՝ որ մահապարտին կը մատուցուի խմելու: Շիւն եկեղաբազնութեամբ լեցուած է եւ բռնողն անմիջապէս կը մեռցնէ: — Միւս գործիքը կը կազմուի բաղնիստ ապտել մը որուն վրայ կ'ընալ մը գետեղուած է (բաղնիստ կանչելու համար): Մահապարտն տաք ջրով բաղնիք մ'ընել կու տան, յառաջագոյն իմացընելով՝ որ եթէ բանի մը պէտք օւնենայ բաղնիքանը կանչէ յիշեալ կոճակն ճնշելով: Ուստի մահապարտը բաղնիք ընելէ վերջը վերաբերկ կը փնտռէ, եւ բնականապէս շարտեւելով՝ եկեղաբազն գտնալի կը հնչեցնէ բաղնիքանը կանչելու համար, եւ — մահ կու գայ:

ՔՐԷԷՔՐԷՆԻ ՏԵՍՈՐԱՐԻՆ

Անցեալ անգամ ծանուցիր Փրեզիդենտ Գ. ի Գերմանիոյ Կայսր ու Բրուսիոյ թագաւոր Նիպոլարուին: Այս անգամ մեր յարցոյ ընթերցողաց տնս ազնիւ եւ ճանմարիտ Կայսր վրայ՝ որուն կենաց օրերը համրուած կ'ընեն, գաղափար տալու համար կը հրատարակենք անոր պատկերը հանդերձ կենսագրութեամբ: Փրեզիդենտ Գ. մտած է 1831 չկուսիւ. 18 րոն անդրանիկ որի Գուլիելմոյ Կայսրն է ի մանկութիւնը և սեմնուէր վրան մեծամեծ ժողովրդի մը արժանաւոր զաւրթնային ուսմանը եւ գեղարվեստի. անոր համար քաղի գեղարվեստն ուսմանը պարագայեւ հասնաւարտեալն ուսմանը եւ կը կրէ փիլիսոփայութեան վարդապետութեան աստիճանը: Գաղտնաբանական փառ-